

Die Gelbe Gefahr – Monique Anker

Dat de term *Die Gelbe Gefahr*¹ honderd jaar later als geuzennaam gebruikt zou worden, had zelfs de keizer niet kunnen vermoeden. Tijdens een demonstratie op 3 juni 2020 in Washington, zien we spandoeken met o.a. “Yellow Peril supports Black Power”. Het betreft een wereldwijde Black Lives Matter solidariteitsbijeenkomst, waarin wordt opgeroepen tot gerechtigheid voor de dood van George Floyd.² Met deze vreedzame protesten steunen Aziatische Amerikanen de beweging #BlackLivesMatter. Die steun uit zich in de tekst op het spandoek, met het zich toe-eigenen van de term “Yellow Peril” maken zij een krachtig gebaar. De term die meer dan een eeuw gebruikt werd om mensen van Oost-Aziatische origine te vernederen. De boodschap dat Yellow Peril en Black Power samen optrekken, op weg naar een wereld waar iedereen gelijkwaardig en rechtvaardig wordt behandeld.

Figuur 1: 'Yellow Peril supports Black Power' Washington (2020).³

Een paar maanden voor deze demonstratie twitterde Trump over “Conflu” en het “Chinese virus”, daarmee doelend op het Corona virus. De tweet van Trump uit maart 2020 leidde tot een explosie aan anti-Aziatische hashtags, zo zien we terug in het onderzoek van de universiteit van Californië uit 2021.⁴

Een ander hedendaags voorbeeld van het gele gevaar zien we terug op de omslag van het Franse satirische magazine *FLuide Glacial*.⁵ Op de spotprent zien we een Chinese toerist met een blondine in een riksja, voortgetrokken in Parijs door een Fransman. Met als titel “Péril jaune, et si c'était déjà trop

---

¹ Die Gelbe Gefahr ook wel het gele gevaar of Yellow Peril genoemd, de termen worden door elkaar heen gebruikt.

² Hollingsworth, Julia, MacKeehan, Brett, en Vera, Amir, 'June 20 Black Lives Matter protest news', *CNN*, 21 juni 2020, <https://edition.cnn.com/us/live-news/black-lives-matter-protests-06-20-2020/index.html>.

³ SOPA Images Limited/Alamy Live News, 'Yellow Peril supports Black Power'. *Black Lives Matter solidarity rally in Washington.*, 3 juni 2020, 3 juni 2020, <https://www.alamy.com/washington-united-states-03rd-june-2020-a-protester-holds-a-placard-saying-yellow-peril-supports-black-power-while-wearing-a-face-mask-during-a-peaceful-demonstration-in-washington-thousands-of-protesters-gathered-outside-st-johns-episcopal-church-as-part-of-a-worldwide-black-lives-matter-solidarity-rally-calling-for-justice-over-the-death-of-george-floyd-credit-sopa-images-limited-alamy-live-news-image360187106.html>.

⁴ Hswen, Y e.a., 'Association of “#covid19” Versus “#chinesevirus” With Anti-Asian Sentiments on Twitter: March 9–23, 2020', *American Journal of Public Health* 11, nr. 5 (mei 2021): 956-64, <https://doi.org/10.2105/AJPH.2021.306154>.

⁵ Pixel Vengeur, *Péril jaune, et si c'était déjà trop tard?*, 25 februari 2015, 25 februari 2015, nr. 464, *Fluide Glacial*, <https://www.bdphile.info/revue/numero/12860/>.

tard?" Hiermee een verbinding makend naar het koloniale verleden, waarbij in deze afbeelding de rollen zijn omgedraaid: China afgebeeld als imperialist.

Figuur 2: Péril jaune, et si c'était déjà trop tard? (2015)⁶

De term Yellow Peril verdient een nadere verklaring. Vóór de 19e eeuw was het dominante beeld van China en Oost-Azië in de westerse geest het grote continent van de Chan's. China gepresenteerd als een exotisch object, dankzij de reisverhalen van Marco Polo en Matteo Ricci.⁷ De verschuiving naar de beelden van het gele gevaar viel samen met de 19e-eeuwse conflicten tussen China en de Europese rijken, met name tijdens de opiumoorlogen van 1839, Sino-Japanse oorlog van 1895 en de antiwesterse bokseropstand in 1900.⁸ Over de bokseropstand is dagelijks in de kranten te lezen, het werd een waar media circus. Het is in deze periode dat dankzij de media term Yellow Peril overal te lezen is. Ten eerste wordt er over de dreiging van het gele ras gesproken vanuit een politiek-militaire insteek. Ten tweede gebruikt met religie als speerpunt, het onbeschaafde volk moet heropgevoed worden en missionarissen kunnen daarbij een rol spelen. Ten derde, is er dan de economie. Voor 1905 is de Westerse wereld voornamelijk gericht op economie en de langetermijneffecten van imperialisme. Daarna volgt het bewustzijn dat industrialisatie van China en Japan kan leiden tot economische concurrentie, ten nadele van 'westerse' economieën.⁹ Keizer Wilhelm II wordt gezien als een van de prominente voorbeelden in The Yellow Peril propaganda. Zo is er tijdens de bokseropstand de bekende Hunnenrede in Bremerhaven. Waarin hij de naar China vertrekkende Duitse manschappen oproept om geen pardon te hebben en iedere Chinees die voor de voeten komt te doden.¹⁰ De Hunnenrede zal op een later moment grondiger worden bekeken. Dat China belangrijk is voor Wilhelm II blijkt uit het feit dat in 1899 115 Duitse bedrijven zijn gevestigd in China, uit een totaal van 933 buitenlandse bedrijven.¹¹ De aanhoudende retoriek van de keizer over Yellow Peril start in 1895. De keizer komt dan

⁶ Vengeur.

⁷ Spence, J., *The Chan's Great Continent: China in Western Minds*. (New York: W. W. Norton & Company, 1999).

⁸ J.E. Elliott, *Some did it for Civilisation. Some did it for their country. A revised view of the Boxer war*. (Hong Kong: The Chinese University Press, 2022).

⁹ Klein, Thoralf, 'The Yellow Peril', *European History online*, z.d.

¹⁰ Steinmetz, George, *The Devil's Handwriting Precoloniality and the German Colonial State in Qingdao, Samoa, and Southwest Africa* (Chicago: Chicago University Press, 2007).

¹¹ L. Xiang, *The Origins of the Boxer War. A Multinational Study*. (London-New York: Routledge, 2015).

met zijn schets over het gele gevaar, die als voorbeeld diende voor de litho van Knackfuss uit 1895.¹² Op 26 september 1895 stuurt de keizer een prent van "The Yellow Peril" naar Tsaar Nicholas. In de begeleidende brief schrijft de keizer wat hij met het werk bedoelt. Zo schrijft de keizer onder andere:

*"De ontwikkeling in het Verre Oosten, vooral het gevaar dat daaruit voor Europa en ons christelijk geloof uitgaat, is een zaak die mij altijd na aan het hart ligt sinds we in het voorjaar onze eerste stap samen hebben gezet." "Mijn gedachten condenseerden uiteindelijk tot een bepaalde vorm, en die zette ik op papier."*¹³

Museum Huis Doorn is in het bezit van de originele schets gemaakt door keizer Wilhelm II.

Op de schets van de keizer zien we, hoog op een rots de Europese naties (o.a. Frankrijk, Duitsland, Rusland, Oostenrijk, Engeland en Italië), afgebeeld als krijgsgodinnen die zich voorbereiden op de strijd, met een op een draak zittende Boeddha die Azië symboliseert. Dit beeld van het gele gevaar hielp bij het cultiveren van een denkbeeldige vijand om het Europese imperiale beleid te rechtvaardigen dat tot in de 20e eeuw zou voortduren.¹⁴

Figuur 3: Die Gelbe Gefahr (1895)¹⁵

Op de uiteindelijke litho is Germania vervangen door de aartsengel Gabriel met in de ene hand een zwaard en met de andere hand wijst hij naar een afschuwelijk schouwspel in het Oosten. Hoog in de rook van de brandende steden van Europa verscheen een Chinese draak, symbool van vernietiging, met een zittende Boeddha op zijn rug. Onder de afbeelding plaatste de keizer de woorden: "Nations of Europe! Join in Defense of Your Faith and Your Home!" En dezelfde woorden ook in het Frans.¹⁶

Figuur 4: The Yellow Peril (1895)¹⁷

Met het werk wilde de keizer de noodzaak van een westerse alliantie benadrukken tegen de dreiging voor de christelijke beschaving. Een alliantie die een militair en moreel herbewapend consortium van

¹² Elliott, *Revised view Boxer war*.

¹³ Levine, Isaac Don, 'Letter no. VI - Jagdhaus Rominten 26/IX/95', in *Letters from the Kaiser to the Czar. Copied from government archives in Petrograd unpublished before 1920*. (New York: Frederick A. Stokes Company, 1920), 16-19.

¹⁴ A. Mombauer en W. Deist, *The Kaiser. New Research on Wilhelm II's role in Imperial Germany* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003).

¹⁵ Von Hohenzollern, Wilhelm II, *Die Gelbe Gefahr*, 1895, 34,8 x 47,8 cm, 1895, Museum Huis Doorn.

¹⁶ Elliott, *Revised view Boxer war*.

¹⁷ Ibid.

westerse natiestaten zou verenigen tegen een heidense dreiging. Hoewel, met uitzondering van de tijdelijke alliantie van westerse landen die de Bokseropstand neersloeg (1900).¹⁸

Kaiser Wilhelm stuurde kopieën van de litho naar Europese vorsten en de Amerikaanse president William McKinley.¹⁹ Tijdens de bokseropstand liet Wilhelm de litho ook verspreiden onder de Duitse troepen op weg naar China.²⁰ Rond 1900, op het hoogtepunt van de bokseropstand verschenen in diverse Westerse media spotprenten, geïnspireerd op Die Gelbe Gefahr.²¹

Figuur 5: "Petis, Suivez mon Étendard." (1900)²²

Figuur 5 laat een Italiaanse versie zien met de titel "Jeugd, pak mijn vlag op". Het Westen wordt afgebeeld in een vrouwenfiguur die omringd wordt door Europese soldaten die zwaaien naar de vlag van beschaving (Civiltà). De vrouw wijst naar het oosten (net als de aartsengel Michael in de litho van Wilhelm), waar een gigantisch kwaadaardig geel gezicht opdoemt aan de horizon.²³

¹⁸ Steinmetz, George, *The Devil's Handwriting*.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Klein, Thoralf, 'The Yellow Peril'.

²¹ Elliott, *Revised view Boxer war*.

²² *Petis, Suivez mon Étendard.*, 15 juli 1900, Pasquino du Turina.

²³ Staal, J.H., *Propaganda Art from the 20th to the 21st Century* (Leiden: Universiteit Leiden, 2018).

Figuur 6: "La Paix Européenne" (1900)²⁴

Figuur 6 is een Zwitserse variant op de racistische uiting van Wilhelm. De titel van dit werk is "Europese vrede". Centraal in het beeld zien we Europa, in de vorm van een vrouw. De vrouw heeft een duif met een olijftakje in haar handen. En naast haar linker knie ligt een rol papier waarop het woord "Friede" staat. Deze keer is de Yellow Peril een grote gele draak met "China" erop. Rechtsonder zijn buitenlandse militairen te zien, zij worden aangestuurd door een Russische beer, een Franse haan en een Duitse adelaar. Links achter haar zien we vijf kleine figuurtjes, die de Europese leiders voorstellen. En een iets groter figuur "Amerika", hoger geplaatst, zittend op een rots kijkt toe. Links op de voorgrond zien we een Britse leeuw die over een dood lichaam heen staat. Op dit lichaam staat "Transvaal", wat één van de twee koloniale staatjes van Nederland was in Zuid-Afrika.²⁵

²⁴ Boscovitz, F., *La Paix Européenne*, 7 juli 1900, Nebelspalter, Zürich.

²⁵ Steinmetz, George, *The Devil's Handwriting*.

Figuur 7: "Een nieuwe uitgave van de bekende tekening van Keizer Wilhelm II" (1900)²⁶

Figuur 7 is de interpretatie van de Nederlandse kunstenaar Braakensick voor een Nederlands weekblad. In deze versie wordt de lithografie van de keizer helemaal omgedraaid. Deze cartoon laat ons vanuit het Aziatisch perspectief kijken. We zien hier China en de mensen van Azië die op de landtong staan. De mensen zijn gekleed in diverse Aziatische inheemse kostuums, doelend op de verschillende Oost-Aziatische volkeren. Boven hun hoofden vliegt een klein draakje. Het is deze keer Confucius die wijst naar het dreigende gevaar. Het gevaar is deze keer een groot oorlogsschip. Boven het schip hangt een kruis. En ook de titel van het werk is veranderd in "Confucius: Volkeren van Azië verdedigt uwe heilige goederen!"²⁷

De keizer liet afdrukken van de litho ook verspreiden onder de Duitse troepen op weg naar China.²⁸ En zelfs toen de Wilhelm II in ballingschap leefde in Huis Doorn hield hij nog steeds vast aan deze litho. In Doorn liet hij ansichtkaarten drukken en verstuurde deze binnen zijn netwerk. De ex-keizer is tot aan zijn dood blijven geloven dat rol van kolonisator voor Duitsland is weggelegd, met hem aan het roer.²⁹

²⁶ Braakensick, Johann, *Een nieuwe uitgave van de bekende tekening van Keizer Wilhelm II*, 24 juni 1900, 30 x 44cm, 24 juni 1900, Weekblad vor Nederland, Amsterdam.

²⁷ Elliott, *Revised view Boxer war*.

²⁸ Klein, Thoralf, *The Boxer War. Media and Memory of an Imperialist Intervention*. (Kiel: Solivagus Praeteritum, 2020).

²⁹ Leung, Yi, 'Light and darkness from the orient: Wilhelm II and colonialism 1918-1941', *Museum Huis Doorn*, 2023.

BIBLIOGRAFIE

- Boscovitz, F. *La Paix Européenne*. 7 juli 1900. Nebelspalter, Zürich.
- Braakensick, Johann. *Een nieuwe uitgave van de bekende tekening van Keizer Wilhelm II*. 24 juni 1900. 30 x 44cm. Weekblad vor Nederland, Amsterdam.
- Elliott, J.E. *Some did it for Civilisation. Some did it for their country. A revised view of the Boxer war*. Hong Kong: The Chinese University Press, 2022.
- Hollingsworth, Julia, MacKeehan, Brett, en Vera, Amir. 'June 20 Black Lives Matter protest news'. *CNN*, 21 juni 2020. <https://edition.cnn.com/us/live-news/black-lives-matter-protests-06-20-2020/index.html>.
- Hswen, Y, Xu, X, Hing, A, Hawkins, J.B., Brownstein, J.S., en Gee, G.C. 'Association of "#covid19" Versus "#chinesevirus" With Anti-Asian Sentiments on Twitter: March 9–23, 2020'. *American Journal of Public Health* 11, nr. 5 (mei 2021): 956-64. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2021.306154>.
- Klein, Thoralf. *The Boxer War. Media and Memory of an Imperialist Intervention*. Kiel: Solivagus Praeteritum, 2020.
- . 'The Yellow Peril'. *European History online*, z.d.
- Leung, Yi. 'Light and darkness from the orient: Wilhelm II and colonialism 1918-1941'. *Museum Huis Doorn*, 2023.
- Levine, Isaac Don. 'Letter no. VI - Jagdhaus Rominten 26/IX/95'. In *Letters from the Kaiser to the Czar. Copied from government archives in Petrograd unpublished before 1920.*, 16-19. New York: Frederick A. Stokes Company, 1920.
- Mombauer, A., en W. Deist. *The Kaiser. New Research on Wilhelm II's role in Imperial Germany*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Petits, Suivez mon Étendard*. 15 juli 1900. Pasquino du Turina.
- SOPA Images Limited/Alamy Live News. 'Yellow Peril supports Black Power'. *Black Lives Matter solidarity rally in Washington*. 3 juni 2020. <https://www.alamy.com/washington-united-states-03rd-june-2020-a-protester-holds-a-placard-saying-yellow-peril-supports-black-power-while-wearing-a-face-mask-during-a-peaceful-demonstration-in-washington-thousands-of-protesters-gathered-outside-st-johns-episcopal-church-as-part-of-a-worldwide-black-lives-matter-solidarity-rally-calling-for-justice-over-the-death-of-george-floyd-credit-sopa-images-limited-alamy-live-news-image360187106.html>.
- Spence, J. *The Chan's Great Continent: China in Western Minds*. New York: W. W. Norton & Company, 1999.
- Staal, J.H. *Propaganda Art from the 20th to the 21st Century*. Leiden: Universiteit Leiden, 2018.
- Steinmetz, George. *The Devil's Handwriting Precoloniality and the German Colonial State in Qingdao, Samoa, and Southwest Africa*. Chicago: Chicago University Press, 2007.
- Vengeur, Pixel. *Péris jaune, et si c'était déjà trop tard?* 25 februari 2015. Nr. 464. *Fluide Glacial*. <https://www.bdphile.info/revue/numero/12860/>.
- Von Hohenzollern, Wilhelm II. *Die Gelbe Gefahr*. 1895. 34,8 x 47,8 cm. Museum Huis Doorn.
- Xiang, L. *The Origins of the Boxer War. A Multinational Study*. London-New York: Routledge, 2015.